

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Президії НАН України
від 19.12.2018 № 340

ПОЛОЖЕННЯ

про цільові програми наукових досліджень НАН України
і цільові наукові (науково-технічні) проекти НАН України

1. Загальні положення

1.1. Положення про цільові програми наукових досліджень НАН України і цільові наукові (науково-технічні) проекти НАН України (далі – Положення) визначає загальний порядок розроблення, формування та виконання цільових програм наукових досліджень НАН України і цільових наукових (науково-технічних) проектів НАН України, що фінансуються за рахунок коштів, які виділяються НАН України із загального фонду Державного бюджету України, й відповідає вимогам Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України.

Цільова програма наукових досліджень НАН України (далі – цільова програма) – сукупність взаємопов'язаних завдань наукових досліджень, об'єднаних з метою вирішення актуальних комплексних фундаментальних і прикладних проблем природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук. Комплексний характер проблеми обумовлює програмну організацію міждисциплінарних досліджень з широким залученням до їх виконання наукових установ різних відділень НАН України.

Цільовий науковий (науково-технічний) проект НАН України (далі – цільовий проект) – окреме завдання (або декілька завдань) на наукові дослідження та (або) науково-технічні розробки, спрямовані на вирішення конкретної наукової (науково-технічної) проблеми. Виконання цільового проекту здійснюється як однією або декількома науковими установами в рамках одного відділення НАН України, так і з залученням установ декількох відділень НАН України.

1.2. Розроблення та формування цільових програм і цільових проектів здійснюється з урахуванням прогнозів і світових тенденцій розвитку науки і техніки, кон'юнктури ринку наукової (науково-технічної) продукції та згідно з:

– пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, затвердженими Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», та пріоритетними тематичними напрямками наукових досліджень і науково-технічних розробок, затвердженими відповідною постановою Кабінету Міністрів України;

– основними науковими напрямками та найважливішими проблемами фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, а також актуальними та перспективними напрямками досліджень, визначеними окремими рішеннями Президії НАН України.

1.3. Національна академія наук України, в особі Президії НАН України як замовник здійснює загальне керівництво розробленням і формуванням цільових програм та цільових проектів, контроль за ходом їх виконання та координацію відповідних наукових досліджень і є головним розпорядником коштів державного бюджету, передбачених на їх виконання.

2. Розроблення та формування цільових програм

2.1. Основними етапами розроблення та формування цільової програми є:

- підготовка концепції цільової програми і пропозицій щодо складу наукової (науково-технічної) ради та їх затвердження Президією НАН України;
- проведення конкурсу на виконання наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою відповідно до її концепції;
- формування за результатами конкурсу переліку наукових (науково-технічних) завдань цільової програми та його затвердження Президією НАН України.

2.2. Розроблення цільової програми.

2.2.1. Розроблення цільової програми здійснюється на підставі рішення (доручення) Президії НАН України про необхідність (доцільність) її започаткування або за ініціативи окремих наукових колективів, наукових установ, проблемних наукових рад чи інших дорадчо-консультативних органів, відділень НАН України, підтриманої відповідною секцією (секціями) НАН України.

2.2.2. Необхідними умовами розроблення цільової програми є:

- наявність комплексної проблеми, розв'язання якої потребує проведення скоординованих міждисциплінарних досліджень і наукових (науково-технічних) розробок у різних галузях наук;
- наявність фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів для забезпечення виконання цільової програми.

2.2.3. Проект концепції цільової програми має містити:

- визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована цільова програма, аналіз причин її виникнення та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом;
- мету цільової програми;
- структуру (основні розділи) цільової програми;

- очікувані результати виконання цільової програми, а для цільової програми прикладних досліджень також перспективи комерціалізації очікуваних результатів або можливий соціальний ефект виконання програми;

- строк виконання цільової програми та орієнтовні обсяги її щорічного фінансування.

2.2.4. Строки виконання цільових програм – від 3 до 5 років для програм фундаментальних досліджень і, як правило, до 3 років для програм прикладних досліджень.

2.2.5. Секція (секції) НАН України оцінює (оцінюють) проект концепції цільової програми, звертаючи при цьому увагу на:

- пріоритетність проблеми, запропонованої для програмного вирішення, та її комплексний характер;

- достатність (повноту) обґрунтування необхідності вирішення проблеми програмним методом, термінів реалізації цільової програми;

- очікувану ефективність цільової програми та кінцеві результати її реалізації.

2.2.6. Президія НАН України за поданням секції (секцій) НАН України окремим рішенням затверджує концепцію цільової програми, наукову (науково-технічну) раду програми, положення про цю раду, а також, за необхідності, базову установу з виконання цільової програми, доручає науковій (науково-технічній) раді (в окремих випадках – бюро секції НАН України) оголосити конкурс на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою і здійснити в установлений термін їх наукову експертизу та конкурсний відбір відповідно до Порядку проведення конкурсного відбору наукових, науково-технічних робіт, що плануються до виконання за рахунок коштів державного бюджету, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.09.2018 № 739, та цього Положення.

При проведенні конкурсу бюро секції НАН України до роботи з конкурсного відбору залучає не менше половини осіб, що не є працівниками НАН України.

2.2.7. В окремих випадках, виходячи із специфіки та спрямованості цільової програми, конкурс на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою оголошується, а умови конкурсу, процедура конкурсного відбору наукових (науково-технічних) робіт, порядок їх виконання тощо затверджуються окремим рішенням Президії НАН України.

2.2.8. Голова наукової (науково-технічної) ради є науковим керівником цільової програми та відповідає за її формування. За необхідності Президія НАН України призначає співголів наукової (науково-технічної) ради цільової програми та (або) координатора цільової програми з числа віце-президентів НАН України.

2.2.9. До складу наукової (науково-технічної) ради цільової програми має входити не менше половини осіб, які не є працівниками НАН України. Положення про наукову (науково-технічну) раду цільової програми наукових досліджень НАН України розроблюється відповідно до Типового положення про наукову (науково-технічну) раду цільової програми наукових досліджень НАН України (додаток 1 до цього Положення).

2.3. Формування цільової програми.

2.3.1. Оголошення науковою (науково-технічною) радою (бюро секції НАН України) або рішенням Президії НАН України конкурсу на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою доводиться до всіх наукових установ НАН України – потенційних виконавців її завдань та розміщується на сайті НАН України разом із затвердженою концепцією цільової програми.

2.3.2. Оголошення конкурсу має містити:

– термін подання запитів на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою. Зазначений термін не може бути меншим, ніж 30 календарних днів з дати оприлюднення оголошення;

– адресу, за якою подаються та реєструються запити;

– загальні та, за необхідності, особливі умови конкурсу і вимоги до друкованого та (або) електронного варіанта запиту;

– перелік найбільш вагомих критеріїв, за якими здійснюється оцінювання запитів, із зазначенням (за потреби) порядку пріоритетності та вагових коефіцієнтів окремих критеріїв;

– відомості про строки розгляду запитів і підбиття результатів конкурсу.

2.3.3. Запит на проведення наукової (науково-технічної) роботи подається за формою згідно з додатком 5 до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339.

У випадках, визначених п.2.2.7 цього Положення, рішенням Президії НАН України може бути затверджена спеціальна форма запиту.

2.3.4. Необхідними умовами участі у конкурсі є своєчасне подання правильно оформленого запиту та його відповідність оголошеним умовам конкурсу.

Запити, що подані на конкурс після завершення визначеного терміну їх подання, оформлені не за встановленими вимогами, а також запити, що не відповідають оголошеним умовам конкурсу, до участі у конкурсі не допускаються.

Умовами конкурсу може бути передбачено відкликання учасником конкурсу поданого запиту в межах терміну, визначеного для подання запитів.

2.3.5. Наукова експертиза запитів на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою організовується та їх конкурсний відбір здійснюється науковою (науково-технічною) радою (бюро секції НАН України) з дотриманням терміну, визначеного у рішенні Президії НАН України.

Оцінювання запиту здійснюється згідно із примірними критеріями, визначеними експертною анкетною з оцінювання запиту на проведення наукової (науково-технічної) роботи, наведеною у додатку 2 до цього Положення.

2.3.6. Наукова (науково-технічна) рада цільової програми (бюро секції НАН України) забезпечує максимальну об'єктивність і незалежність наукової експертизи запитів щонайменше двох незалежних експертів на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою шляхом:

- максимального залучення до експертизи сторонніх експертів із закладів вищої освіти та установ національних галузевих академій наук і, за можливості, іноземних експертів;

- запобігання виникненню конфлікту інтересів при визначенні експерта (експертів) окремого запиту.

До експертизи не залучаються керівники та відповідальні виконавці наукових (науково-технічних) робіт, поданих на конкурс, а також керівники наукових установ, які ці роботи запропонували. Дані про експертів, які проводять експертизу окремого запиту, інформація щодо проходження експертизи та її результати є конфіденційними.

2.3.7. Конкурсний відбір наукових (науково-технічних) робіт для визначення завдань цільової програми здійснюється науковою (науково-технічною) радою цільової програми (бюро секції НАН України) з урахуванням результатів наукової експертизи запитів, вагомості окремої роботи для досягнення цілей, зазначених у концепції цільової програми, та передбаченого в бюджеті НАН України обсягу коштів на перший рік виконання цільової програми.

За необхідності наукова (науково-технічна) рада цільової програми (бюро секції НАН України) може під час конкурсу направляти окремі запити на додаткову експертизу, заслуховувати презентаційні доповіді керівників робіт, вносити узгоджені з керівниками окремих робіт зміни щодо їх змісту, строків виконання, обсягів фінансування, а також об'єднання з іншими роботами тощо.

У випадку суттєвої розбіжності оцінок експертів щодо одного і того ж запиту призначається повторна експертиза цього запиту.

Результати конкурсного відбору оформлюються протоколом засідання наукової (науково-технічної) ради цільової програми (бюро секції НАН України) та оприлюднюються на веб-сайті НАН України не пізніше, ніж через десять календарних днів.

2.3.8. Наукова (науково-технічна) рада цільової програми (бюро секції НАН України) на підставі результатів конкурсного відбору формує перелік наукових (науково-технічних) завдань цільової програми із визначенням виконавця (співвиконавців) та обсягів фінансування за кожним завданням на перший рік виконання цільової програми та подає його на затвердження Президії НАН України.

3. Розроблення та затвердження цільових проектів

3.1. Розроблення цільових проектів здійснюється:

3.1.1. За рішеннями Президії НАН України про проведення конкурсу наукових (науково-технічних) проектів за певною тематичною спрямованістю.

3.1.2. За рішеннями Президії НАН України про проведення спільного конкурсу із вітчизняними або зарубіжними науковими організаціями та фондами, а також відповідно до угод (договорів) НАН України із міжнародними науковими центрами в рамках участі НАН України у програмах їх діяльності.

3.1.3. За ініціативи окремої наукової установи, підтриманої відповідним відділенням та (або – для міждисциплінарних проектів) відповідною секцією НАН України.

3.2. Строки виконання цільових проектів встановлюються, як правило, у межах від 1 до 3 років.

3.3. Рішенням Президії НАН України про проведення конкурсу наукових (науково-технічних) проектів відповідно до пп.3.1.1. та 3.1.2 цього Положення затверджуються:

– тематичні напрями (напрямы), за якими (яким) оголошується конкурс;

– склади експертних комісій за кожним тематичним напрямом конкурсу (або організація наукової експертизи доручається відповідним відділенням чи секціям НАН України);

– терміни проведення конкурсу.

За необхідності функції експертної комісії за певним тематичним напрямом конкурсу рішенням Президії НАН України можуть покладатися на відповідну проблемну наукову раду або наукову (науково-технічну) раду цільової програми.

3.4. При проведенні конкурсу наукових (науково-технічних) проектів на підставах, що визначені у пп.3.1.1 і 3.1.2 цього Положення:

3.4.1. Загальні вимоги щодо оголошення про конкурс, змісту оголошення, змісту запиту, необхідних умов участі у конкурсі, наукової експертизи поданих на конкурс проектів визначаються, відповідно, пп.2.3.1, 2.3.2, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5 цього Положення.

3.4.2. Експертні комісії (наукові ради, відділення, секції НАН України, на які покладено функції експертних комісій або яким доручено організацію наукової експертизи) за підсумками розгляду результатів наукової експертизи (щонайменше двох незалежних експертних висновків) подають до Президії НАН України протоколи засідань (протокольні рішення) із зазначенням за кожним проектом, що був допущений до участі у конкурсі, експертних оцінок і рейтингу (рейтингового показника).

3.4.3. Перелік відібраних за конкурсом проектів, сформований на основі їх рейтингових показників та виходячи із загального обсягу фінансування конкурсу, передбаченого в бюджеті НАН України на поточний рік, затверджується Президією НАН України. При цьому для кожного проекту зазначаються назва проекту, наукова установа, в якій планується виконання проекту, установи-співвиконавці проекту та обсяги його фінансування, а також (за необхідності) науковий керівник проекту.

3.4.4. У окремих випадках, виходячи із цільової та тематичної спрямованості конкурсу, Президія НАН України може затверджувати особливий порядок його проведення.

3.5. Порядок проведення спільних конкурсів наукових (науково-технічних) проектів з вітчизняними або зарубіжними науковими організаціями та фондами, в тому числі питання спільного оголошення конкурсу, умов участі в конкурсі, вимог до запитів (заявок) на участь в конкурсі, наукової експертизи проектів, узгодження та затвердження результатів конкурсного відбору проектів, їх виконання та фінансування, а також порядок формування, затвердження та виконання цільових проектів НАН України в рамках участі у програмах діяльності міжнародних наукових центрів (п.3.1.2 цього Положення) визначаються угодами (договорами), укладеними НАН України із зазначеними науковими організаціями, фондами, центрами, та відповідними рішеннями Президії НАН України з урахуванням цього Положення.

3.6. Основними етапами розроблення та затвердження окремого цільового проекту, запропонованого на підставі п.3.1.3 цього Положення, є:

3.6.1. Підготовка науковою установою-ініціатором пропозиції щодо започаткування цільового проекту та подання її до відповідного відділення НАН України або (для міждисциплінарних проектів) відповідної секції НАН України.

Зазначена пропозиція має містити:

– визначення конкретної наукової (науково-технічної) проблеми, на вирішення якої спрямовуються наукові дослідження та (або) науково-технічні розробки за проектом;

– обґрунтування важливості вирішення проблеми;

– строки виконання та очікувані результати цільового проекту, а також (для цільових науково-технічних проектів) перспективи комерціалізації очікуваних результатів або можливий соціальний ефект виконання проекту;

– формулювання завдання (завдань) на наукові дослідження та (або) науково-технічні розробки;

– дані про наукового керівника та відповідальних виконавців цільового проекту, їх основні публікації за напрямом запропонованої роботи за останні 5 років;

– необхідний обсяг (загальний і по роках) фінансування проекту.

Разом із зазначеною пропозицією за кожним окремим завданням подається запит на проведення наукової роботи за цільовим проектом за формою згідно з додатком 5 до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339.

У випадку залучення до виконання цільового проекту як співвиконавців наукових установ інших відділень НАН України пропозиція може, за необхідності, містити також склад наукової (науково-технічної) ради цільового проекту.

3.6.2. Розгляд пропозицій, поданих науковою установою, відповідним відділенням НАН України та подання висновків, оформлених протоколом засідання бюро відділення, на узгодження до відповідної секції НАН України.

Для міждисциплінарних проектів, поданих на розгляд відповідної секції НАН України, висновки оформлюються протоколом засідання бюро секції.

За необхідності бюро відділення (бюро секції) НАН України попередньо заслуховує презентаційну доповідь наукового керівника цільового проекту та (або) організовує незалежне експертне оцінювання пропозиції та запитів.

3.6.3. Прийняття за поданням секції НАН України рішення Президії НАН України щодо започаткування цільового проекту та затвердження завдання (завдань) за проектом з визначенням його виконавця (співвиконавців) та обсягів фінансування на перший рік виконання.

Наукова (науково-технічна) рада цільового проекту діє відповідно до Типового положення про наукову (науково-технічну) раду цільової програми наукових досліджень НАН України (додаток 1 до цього Положення).

4. Виконання цільових програм та цільових проектів, контроль і звітність

4.1. За кожним з науковим (науково-технічним) завданням, що увійшло до затвердженого Президією НАН України переліку завдань цільової програми, окремого цільового проекту або переліку відібраних за конкурсом цільових проектів, затверджується технічне завдання на виконання відповідної роботи на весь строк її виконання, а також щороку, з метою координації та контролю за виконанням роботи, починаючи з першого року, укладається договір на її виконання між НАН України та виконавцем (далі – договір).

Вимоги до форми і змісту вищезазначених технічного завдання та договору визначаються відповідно до додатків 4 і 5 до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339.

Технічне завдання на виконання роботи затверджується та договір зі сторони НАН України підписується уповноваженою на те особою з числа членів Президії НАН України, яка визначається у рішенні Президії НАН України при затвердженні відповідного переліку завдань або переліку проектів.

4.2. Робота, що визначена технічним завданням на її виконання та договором, включається в установленому порядку до тематичного плану досліджень наукової установи-виконавця на відповідний рік, враховується у бюджетних пропозиціях при формуванні бюджетного запиту НАН України на черговий фінансовий рік і підлягає державній реєстрації й обліку в Українському інституті науково-технічної та економічної інформації (УкрІНТЕІ) відповідно до Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27.10.2008 № 977.

4.3. Укладений договір на виконання роботи за цільовою програмою або цільовим проектом та її державна реєстрація й облік в УкрІНТЕІ є обов'язковою умовою для фінансування цієї роботи з бюджету НАН України та підставою для її проведення виконавцем.

4.4. Фінансове забезпечення виконання робіт за цільовою програмою або цільовим проектом здійснюється відповідно до обсягів видатків, затверджених НАН України законом про Державний бюджет України на поточний рік, та згідно з помісячним планом асигнувань у межах фактично отриманого фінансування.

4.5. Обсяги фінансування наукових (науково-технічних) завдань цільових програм і цільових проектів на поточний рік затверджуються Президією НАН України щороку за поданням відповідних наукових рад, експертних комісій, відділень, секцій НАН України, доводяться до виконавців та враховуються ними при розробленні договорів на виконання робіт.

4.6. Асигнування, що НАН України в установленому порядку виділяє виконавцю роботи за цільовою програмою або цільовим проектом, є цільовими і не можуть бути використані виконавцем з будь-якою іншою метою та на інші потреби, що не передбачені кошторисом роботи.

Керівник установи, в якій проводиться робота, несе відповідальність за цільове використання зазначених коштів.

4.7. Матеріальні цінності, придбання яких передбачається кошторисом роботи за цільовою програмою або цільовим проектом, залишаються у користуванні установи-виконавця та беруться на баланс в установленому порядку, якщо інше не передбачено договором. Планування, облік і калькуляція собівартості роботи здійснюються відповідно до Типового положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 № 830 (зі змінами і доповненнями).

4.8. Суб'єктами права інтелектуальної власності на винаходи, корисні моделі, сорти рослин, промислові зразки, комп'ютерні програми, наукові твори та інші об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОІВ), що створюються під час виконання договору на проведення роботи за цільовою програмою або цільовим проектом, є установа – виконавець робіт (далі – установа), творці цих об'єктів та інші особи, яким майнові права на ОІВ належать на підставі закону чи договору.

Майнові права на ОІВ, створені під час виконання роботи за цільовою програмою та цільовим проектом, набуваються установою на підставі законів України та договору з творцем (творцями) об'єктів інтелектуальної власності і використовуються нею відповідно до розпорядження Президії НАН України від 16.01.2008 № 15 (зі змінами).

Витрати, пов'язані з отриманням охоронних документів або реєстрацією майнових прав на ОІВ, підтримкою їх дії, а також з проведенням патентних досліджень, здійснюються установою за рахунок загального фонду бюджету установи та інших надходжень.

4.9. Поточний контроль виконання робіт за цільовими програмами та цільовими проектами здійснюється науковими (науково-технічними) радами, експертними комісіями, відділеннями, секціями НАН України, що формували та подавали на затвердження Президії НАН України відповідні переліки завдань цільових програм і цільових проектів (пп.2.3.8, 3.4.2 і 3.6.3 цього Положення). На їх вимогу виконавці робіт повинні надавати необхідну документацію, створювати умови для перевірки ходу виконання робіт та здійснених витрат за договором.

4.10. Наприкінці кожного року виконання цільових програм і цільових проектів відповідні наукові (науково-технічні) ради, експертні комісії, відділення, секції НАН України за поданням установ – виконавців завдань цільових програм і керівників цільових проектів розглядають звіти про їх виконання, оцінюють отримані результати, їх відповідність технічному завданню та договору (п.4.1 цього Положення) й подають до Президії НАН України в установлені строки:

4.10.1. Узагальнену звітну інформацію про результати виконання цільових програм і цільових проектів для її включення до Звіту про діяльність Національної академії наук України у відповідному році.

4.10.2. Проекти рішень Президії НАН України щодо виконання та фінансування (з урахуванням п.4.4 цього Положення) робіт за цільовими програмами та цільовими проектами на черговий рік, внесення до них за необхідності змін і доповнень.

4.11. Після закінчення встановлених строків виконання цільових програм або цільових проектів підсумки їх реалізації розглядаються на засіданні Президії НАН України.

В окремих випадках на цьому засіданні Президії НАН України за поданням секції (секцій) НАН України може бути прийнято рішення щодо продовження робіт у відповідному напрямі, затвердження концепції нової цільової програми (або завдань цільового проекту), наукової (науково-технічної) ради програми (проекту), положення про цю раду та проведення конкурсу наукових (науково-технічних) робіт за програмою (проектом).

4.12. Результати виконання цільових програм та цільових проектів оприлюднюються на веб-сайті НАН України.